

Sammanfattning av Rapport Riskbedömning av förorenade områden - En vägledning från förenklad till fördjupad riskbedömning

Om ett mark- eller vattenområde, eller en anläggning, är förorenat i sådan grad att det innebär oacceptabla risker för hälsa eller miljö finns ofta ett behov av att vidta åtgärder. De kallas efterbehandlingsåtgärder och syftar till att eliminera eller minska riskerna till en acceptabel nivå. Att välja lämpliga och kostnadseffektiva efterbehandlingsåtgärder för ett förorenat område är kärnan i ett efterbehandlingsprojekt. Därför är det viktigt att valet är både välgrundat och transparent.

Med denna rapport vill vi vägleda hur man kan bedöma miljö- och hälsorisker kopplade till förorenade områden. I riskbedömningen avgör man vilka risker föroreningssituationen innebär och hur mycket riskerna behöver reduceras för att oacceptabla skador på miljö och hälsa inte ska uppstå. För tillsynsmyndigheten är riskklassning och riskbedömningen också verktyg för att prioritera insatser mellan olika förorenade objekt.

Riskbedömningen är en del av processen som leder fram till val av efterbehandlingsåtgärder och formulering av mätbara åtgärds mål. Rapporten "Att välja efterbehandlingsåtgärd" (Naturvårdsverket 2008a) beskriver hela processen från övergripande åtgärds mål, undersökningar och utredningar, riskbedömning och åtgärdsutredning till riskvärdering och formulering av mätbara åtgärds mål. Vägledningen för riskbedömning har också nära koppling till "Riktvärden för förorenad mark" (Naturvårdsverket 2008b) där vi beskriver modell och förutsättningar för generella och platsspecifika riktvärden.

Riskbedömningen beskriver vilka risker som föroreningssituationen innebär, idag och framtiden. Syftet med den är att visa hur man kan trygga att det varken på kort eller lång sikt uppstår skador på människor, miljö och naturresurser. Skydd av människors hälsa omfattar akuta och långsiktiga risker. Skyddet för miljö bygger på att det förorenade områdets funktioner upprätthålls (t.ex. nedbrytning av organiskt material och syreproduktion). Det förorenade området bör inte heller medföra oacceptabla risker för hotade eller skyddsvärda arter inom området eller i omgivningarna. När man bedömer det förorenade områdets belastning på omgivningen, är utgångspunkten att den inte ska leda till en mätbar höjning av normala bakgrundshalter eller utsläppsmängder som kan leda till att kvaliteten på ytvatten och grundvattenresurser i sig äventyras.

I efterbehandlingsprocessen utför man i de flesta fall utredningar och riskbedömningar stegvis. Underlaget går från kvalitativ till kvantitativ data. Vid de skilda undersöknings- och utredningsstegen, genomför man riskbedömning (riskklassning, förenklad och fördjupad riskbedömning) med olika ambitionsnivå. Det stegvisa förfarandet gör att omfattning och inriktning anpassas för att nå rimlig säkerhet och ambitionsnivå. Inför varje nytt steg är det viktigt att värdera om fortsatta undersökningar och utredningar är motiverade.

Man genomför förenklad riskbedömning om riskklassning, avstämning mot bakgrundshalter eller annan information indikerar att området är förorenat. Den leder till en första kvantitativ bedömning av riskerna och om området behöver åtgärdas eller utredas vidare. Informationen man har om platsen är ofta begränsad,

vilket medför försiktiga bedömningar för att inte underskatta miljö- och hälsoriskerna. För ämnen som överstiger bakgrundshalter bedömer man riskerna genom avstämning av uppmätta halter mot rikt- och gränsvärden. Vid den förenklade riskbedömningen kan man jämföra uppmätta halter mot generella riktvärden. I den förenklade såväl som i den fördjupade riskbedömningen, redovisar man även hur stor man bedömer att det förorenade områdets belastning på omgivningen är.

Fördjupad hälso- och miljöriskbedömning utförs om rikt- och gränsvärden saknas för påträffade föroreningar, förutsättningarna för riktvärdena inte uppfylls eller om osäkerheter runt riskerna är stora. Höga kostnader för åtgärden är också ett argument för att genom en fördjupad bedömning, öka säkerheten i uppskattningen av erforderlig riskreduktion. Principerna för fördjupad riskbedömning utgår från en generell metodik och i avsnittet i denna rapport beskriver vi principiellt hur olika modeller kan utnyttjas för att kvantifiera riskerna. Platsspecifikt underlag och fördjupade utredningar avseende spridning, belastning, exponering och effekter behövs i varierande grad i den fördjupade riskbedömningen. Vi beskriver fördelarna och vikten av att använda olika angreppssätt och resultat från oberoende undersökningar för att med större säkerhet fastställa orsakssamband mellan förekomst av förorening och negativa effekter.